

Vana koolimehe 100. sünniaastapäev

See jutt on kunagisest Kassarimaa koolmeistrist ALEKSANDER LOOMETSAST, kes 34 aastat (viie erineva valitsuse ajal) jagas raamatutarkust Kassari lastele.

Aleksander Loomets (1937. aastani Loomsmann) sündis 15. veebruaril 1892 Läänemaal Ridala vallas Kolila külas talupoja perekonnas. Alghariduse omandas Vilklä 3-klassilises valla-koolis, mille lõpetas 1904. Samal sügisel astus 2-klassilisse vene kooli Haapsalus, mille lõpetas 1907. 1907—1910 õppis Haapsalu linnakoolis. Koolilõpetaja kutse omandas sama kooli juures pedagoogikaklassis 1911.

15. oktoobril 1911 tuli Aleksander Loomets Kassarisse koolmeistriks. 1913. aasta detsembris kutsuti ta tsaariaarmeesse aega teenima. Üldiselt koolmeistreid sõjaväkke ei võetud, miks teda taheti, ei õnnestunud mul välja selgitada. Järgmisel aastal võitles ta juba I Maailmasõja rinnetel ja langes 1915. aasta lõpul Saksa armee kätte vangi. Vabanes 1919. aastal ja tuli tagasi Kassarisse koolmeistriks ja koolijuhatajaks, kus töötas 1. maini 1951. Siis määrati sama kooli vene keele õpetajaks. 23. juulist 1951 aga valandati ta Kassari koolist ja paigutati ümber Noarootsi Pürksi 7-aastase kooli vene keele ja laulmise õpetajaks.

Mis siis sündis juba aastates mehe koos perekonnaga lahkuma temale nii koduseks saanud Kassarist, kus oli elatud ja töötatud aastakümneid? Peapõhjuseks oli kurikuulus VIII pleenum. Ei võinud ju enam olla juhtival kohal isik, kes oli Eesti Vabariigi ajal aktiivne eestluse pooldaja ja kodumaa patrioot, sisendades neid tundeid ka oma õpilastesse.

Eesti Vabariigi valitsus ja haridusministeerium hindasid Loometsa tööd kõrgelt. 1926. aastal määrati talle neljas palgakõrgendus (õpetajatel tehti seda tavaliselt vaid kolmel korral) eeskujuliku õppe- ja kasvatustöö eest.

Olin Kassari Algkooli õpilane kõik kuus talve ja mäletan tema tunde hästi. Need olid lähimõeldud ja kõrgel metoodilisel tasemel. Seda enam, et Kassari Algkool oli kahekompleksiline ja mõlemas kompleksis 3 klassi. Aktiivselt tuli tööle rakendada kõik õpilased. Seda suutis teha vaid silmapaistvate pedagoogiliste oskuste ja kogemustega õpetaja.

Distipliin tunnis oli hea, võiks isegi öelda range. Kuidas muidu olekski saanud töötada 3 klassiga korraga. Uut ainet esitati väga konkreetset ja selgelt, näited võeti õpilastele tuttavast igapäevast elust. Mäletan, kuidas õpetaja A. Loomets ühele IV klassi õpilasele, kellel oli tõsiseid raskusi matemaatikas ja õppimises üldse, selgitas tehteid kümnendmurudega väga konkreetse näite varal. Õpilase naabrimees oli tapetud loomade ülesostja (rahvakeeles parisnik), ostis need külameestelt kokku ja viis Tallinna. Õpetaja selgitas, et kui kasvavad suureks ja hakkad talupidajaks, müüid oma sea temale. Siga kaalub 100 kg ja ta maksab sulle 1,5 krooni kilost. Rehkendab välja ja annab sulle 15 krooni. Sina aga ei oska kontrollida (mitu kohta tuleb koma paremale kanda) ning võid petta saada.

Üldiselt olid tema tunnid reaalinetes (matemaatikas, loodusteaduses, füüsikas) tugevamad kui keeltes, kuigi ta valdas vene, saksa ja prantsuse keelt perfektselt nii kirjalikult kui suuliselt. Tean Haapsalu TK töötajaid, kes soovitasid elanikel minna Loometsa juurde, kui oli vaja koostada suurt täpsust ja õigekeelsust nõudvat venekeelset dokumenti. Üldse oli ta igapäevases elus täpne ja hoolas ning nõudis seda oma õpilastelt ja kaastöötajatelt. Väga hindas ta inimeses siirust ja ausust. Igasugune silmakirjalikkus ning tühjad lubadused olid talle vastumeelsed.

Tean, et õpetajal tuli tegemist teha organitega, kes teda tema õiglase eestimeelse mineviku pärast kimbutasid ja tegid ettepaneku koostööks, millest ta kategooriliselt keeldus. Eks see olnud üks direktori kohalt vallandamise ja Kassarist ärasaatmise põhjusi.

Peale otseste õppe- ja kasvatustöö koolis oli Aleksander Loomets aktiivne ka väljaspool. Aastaid oli ta ühiskondlikus korras Kassari avaliku raamatukogu juhataja, võttis alati väga südamesse, kui mõni raamatu laenaja oli seda halvasti hoidnud. Alati parandas ta siis neid. Olles suur raamatusõber, luges ta ka ise väga palju. Abikaasa ütluse järgi veel kõrges easki, kui vaid nägemine lubas.

Aktiivselt tegutses õpetaja Kassari Hariduseltsis (kuni 1931. aastani Kassari Noorte Ühing «Edu»), olles seal kirjatöimetaja. Kui lugeda te-

ma koostatud aruandeid ja protokolle, näeb jällegi äärmist täpsust. Ja väga ühtlast, võiks öelda isegi kunstipärast käekirja, hästi selget ja loetavat.

Olles ustav oma kodumaale, kuulus Aleksander Loomets Kaitseliitu, hiljem Isamaaliitu. Ometi suhtus ta mõnessegi vabariigis kehtestatud seadusesse ja reformi kriitiliselt, eriti valitsuse 1934. aasta hariduslastesse reformidesse. Väga häiris teda võõrkeele õpetamise ja algebra algkursuse kõrvaldamine algkoolist. Kuulsin veel õige väikese poisina, kui ta külameestega vesteldes ütles, et see on vabariigi üks suuremaid mõõdalaskmisi haridusalal. Hiljem püüdis ta VI klassi matemaatikatundides alati algebrat ja selle olemust tutvustada, et õpilastel oleks sellest matemaatika eriharust veidigi ettekujutust. Muidugi nii palju, kui aeg seda lubas.

Erapoolelt suhtus ta koolis õpetatavas usuõpetusse, mis vabariigi lõpupoole oli vabatahtlik. Õppenõukogu võis õpilase usuõpetusest vabastada, kui õpilase vanemad seda väga soovisid. Alates IV klassist, kus Loomets seda ainet õpetas, olid tunnid täiesti õpilase enda teha. Võis lugeda usuõpetust või tegelda mõne muu õppeainega. Tavaliselt tehti siis koduseid töid või kirjutati usuõpetuse vihikusse õpikust ülesantud tükki. Neid vihikuid aga ei parandanud ta üldse.

Meenub veel üks Aleksander Loometsa omadus — erakordselt hea mälu. Abikaasa sõnusti võis ta tundide viisi peast lugeda Puškini luulet, mida ta kunagi koolis oli õppinud. Ta ei suutnud uskuda, et inimene võiks kunagi selle unustada, mida ta õppinud oli.

Nüüd puhkab auväärne õpetaja Ridala kalmistul oma vanemate ja õdede-vendade kõrval. Ta suri 28. juunil 1976. Paar aastat tagasi maeti sinna ka abikaasa Liisa Loomets.

Selle ülevaate staažika Kassari koolimehe elust ja tegevusest pani kirja kunagine Kassari Algkooli õpilane (1936—1942)

Ervin NORGAN.

Osa andmeid ja aastaarve on võetud E. Vilde nimelise Tallinna Pedagoogilise Instituudi (nüüd juba Tallinna Pedagoogikaülikooli) üliõpilase Anu Hülgi diplomitööst «Kassari ja Käina raamatukogude ajalugu».